

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2012/35
Karar Sayısı : 2012/203
Karar Günü : 27.12.2012
R.G. Tarih-Sayı : 12.07.2013-28705

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN : Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi

İTİRAZIN KONUSU : 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 319. maddesinde yer alan "*ve her halde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl*" ibaresinin, Anayasa'nın 2., 11., 13. ve 36. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi istemidir.

I- OLAY

Aile mahkemesince, evlat edinme işleminin üzerinden 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 319. maddesinde öngörülen beş yıllık hak düşürücü sürenin geçmesi gerekçe gösterilerek reddedilen davanın temyiz incelemesini yapan ve itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi sözkonusu ibarenin iptali için başvurmuştur.

III- YASA METİNLERİ

A- İtiraz Konusu Yasa Kuralı

22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun itiraz konusu kuralın da yer aldığı 319. maddesi şöyledir:

'Hak düşürücü süre

Madde 319- Dava hakkı, evlâtlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin öğrenilmesinden başlayarak bir yıl ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşer.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Başvuru kararında, Anayasa'nın 2., 11., 13. ve 36. maddelerine dayanılmıştır.

IV- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi gereğince Serruh KALELİ, Alparslan ALTAN, Fulya KANTARCIOĞLU, Mehmet ERTEN, Serdar ÖZGÜLDÜR, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Zehra Ayla PERKTAŞ, Recep KÖMÜRCÜ, Burhan ÜSTÜN, Engin YILDIRIM, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, Celal Mümtaz AKINCI ve Erdal TERCAN'ın katılımlarıyla 18.4.2012 günü yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

V- ESASIN İNCELENMESİ

Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Fatma BABAYİĞİT tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, itiraz konusu yasa kuralı, dayanan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

Başvuru kararında, itiraz konusu kural ile Kanun'un kesin biçimde yasakladığı bir evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını dava etme hakkının, işlem tarihinden itibaren beş yılla sınırlandırılmasının Kanun'a aykırı bir ilişkiyi ilelebet sürdürmek anlamına geleceği; bu durumun hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmayacağı gibi dava hakkını ölçsüz şekilde sınırladığı ve hak arama özgürlüğünün özüne dokunduğu belirtilerek kuralın, Anayasa'nın 2., 11., 13. ve 36. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 319. maddesi uyarınca, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına ilişkin dava hakkı, ilişkinin kaldırılmasını gerektiren sebebin öğrenilmesinden itibaren bir yıl ve her hâlde evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşmektedir. Beş yıllık süre, evlat edinme kararının kesinleştiği tarihten itibaren başlamaktadır.

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması için öngörülen süreler, hak düşürücü süre olduğundan, hâkim tarafından yargılamanın her aşamasında kendiliğinden nazara alınacaktır. Bu nedenle Kanun'da öngörülen süre geçmiş ise dava, hak düşürücü sürenin geçirilmesi nedeniyle reddedilecektir.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, eylem ve işlemleri hukuka uygun olan, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, Anayasa'ya aykırı durum ve tutumlardan kaçınan, hukuku tüm devlet organlarına egemen kılan, Anayasa ve kanunlarla kendini bağlı sayan, yargı denetimine açık olan devlettir.

Kanunların kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü güvence altına alınmıştır. Hak arama özgürlüğünün temel unsurlarından biri mahkemeye erişim hakkıdır. Bu hak, hukuki bir uyuşmazlığın bu konuda karar verme yetkisine sahip bir mahkeme önüne taşınması hakkını da kapsar. Anayasa'nın 36. maddesinde, hak arama özgürlüğü için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiş olmakla birlikte, bunun hiçbir şekilde sınırlandırılması mümkün olmayan mutlak bir hak olduğu söylenemez. Özel sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırları bulunduğu kabul edilmektedir. Ayrıca, hakkı düzenleyen maddede herhangi bir sınırlama nedenine yer verilmemiş olsa da, Anayasa'nın başka maddelerinde yer alan kurallara dayanarak bu hakların sınırlandırılması da mümkün olabilir. Dava açma hakkının kapsamına ve kullanımına ilişkin düzenlemelerin hak arama özgürlüğünün doğasından kaynaklanan sınırları ortaya koyan ve hakkın norm alanını belirleyen kurallardır. Ancak, bu sınırlamalar Anayasa'nın 13. maddesinde yer alan güvencelere aykırı olamaz.

Anayasa'nın 13. maddesine göre temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamalar, demokratik toplum düzeninin ve laik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı gibi, hak ve özgürlüklerin özlerine de dokunamaz. Hak arama özgürlüğü demokratik hukuk devletinin vazgeçilmez unsurlarından biri olup tüm bireyler açısından mümkün olan en geniş şekilde güvence altına alınmalıdır. Diğer taraftan, hukuki işlem ve kuralların sürekli dava tehdidi altında bulunması hukuk devletinin unsurları olan hukuki istikrar ve hukuki güvenlik ilkeleriyle bağdaşmaz.

Anayasa'nın 41. maddesinde, Türk toplumunun temeli olarak tanımlanan aile ve çocukların yüksek çıkarının korunması için tedbirler alınması devlete verilmiş bir ödevdir. Çocuğun korunma ve bakımdan yararlanma, yüksek yararına açıkça aykırı olmadıkça biyolojik anne ve babası ile kişisel ve doğrudan ilişki kurma ve sürdürme hakkına sahip olduğu düşünüldüğünde, bu hakkı ve işlevselliğini koruyan hak arama özgürlüğünü zedeleyecek nitelikteki kuralın, gözetilmesi gereken birey ve kamu yararı arasındaki adil dengeyi koruduğu söylenemeyecektir.

İtiraz konusu kuralda, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davasının belli sürelerle sınırlandırılmasındaki amacın, çocuğun ve ailenin devamlı olarak dava tehdidi altında bulundurulmasını engelleyerek evlat edinme ilişkisine istikrar kazandırmak, aileyi ve çocuğu korumak, ailenin ve toplumun huzurunun bozulmasını önlemek olduğu anlaşılmaktadır. Ancak, Kanun'da kişinin kusuru olmaksızın, onu, vaktinde dava açmaktan alıkoyan haklı nedenlerin varlığından dolayı evlat edinme işleminin ortadan kaldırılması davasının süresinde açılmaması durumu için herhangi bir düzenleme öngörülmemiştir. Kanun'a göre evlat edinme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıllık süre geçtikten sonra, gecikmeyi haklı kılan bir neden olsa bile evlat edinme işleminin kaldırılmasına ilişkin dava, süre yönünden reddedilecektir. Haklı nedenlerle evlatlık ilişkisinin kaldırılması ile ilgili sebebi, evlat edinme kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıllık süre dolduktan sonra öğrenen kişinin, durumu geç öğrenmesine yol açan haklı nedenin varlığı değerlendirilmeden dava hakkını beş yıllık hak düşürücü süreye bağlayan itiraz konusu kural ile kişinin dava açma hakkı ölçüsüz bir şekilde sınırlandırmakta ve hak arama hürriyetinin özü zedelenmektedir.

Açıklanan nedenlerle, itiraz konusu kural Anayasa'nın 2., 13. ve 36. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın, Anayasa'nın 11. maddesi ile ilgisi görülmemiştir.

Mehmet ERTEN bu görüşe farklı gerekçeyle katılmıştır.

VI- İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında, '*Kanun, kanun hükmünde kararname ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*' denilmekte, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmaktadır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 319. maddesinde yer alan '*ve her halde evlât edinme işleminin üzerinden 5 yıl*' ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle, doğacak hukuksal boşluk

Esas Sayısı : 2012/35
Karar Sayısı : 2012/203

kamu yararını ihlal edecek nitelikte görüldüğünden, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince iptal hükmünün, kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak altı ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

VII- SONUÇ

1- 22.11.2001 günlü, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun 319. maddesinde yer alan "*ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl*" ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE,

2- 4721 sayılı Kanun'un 319. maddesinde yer alan "*ve her hâlde evlât edinme işleminin üzerinden beş yıl*" ibaresinin iptal edilmesi nedeniyle, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasıyla 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince İPTAL HÜKMÜNÜN, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK ALTI AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE,

27.12.2012 gününde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

Başkan

Başkanvekili

Başkanvekili

Haşim KILIÇ

Serruh KALELİ

Alparslan ALTAN

Üye

Üye

Üye

Fulya KANTARCIOĞLU

Mehmet ERTEN

Osman Alifeyyaz PAKSÜT

Üye

Üye

Üye

Zehra Ayla PERKTAŞ

Recep KÖMÜRCÜ

Burhan ÜSTÜN

Üye

Engin YILDIRIM

Üye

Nuri NECİPOĞLU

Üye

Hicabi DURSUN

Üye

Celal Mümtaz AKINCI

Üye

Erdal TERCAN

Üye

Muammer TOPAL

Üye

Zühtü ARSLAN

FARKLI GEREKÇE

İtiraz konusu kuralda, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasıyla ilgili dava hakkının evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği öngörülmektedir.

Kuralda öngörülen hak düşürücü nitelikteki dava açma süresi, yargılama şartına ilişkin olup, bu süreyi belirleme yetkisi, Anayasa'da belirlenen temel hukuk kurallarına bağlı kalmak ve adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütleri gözetilmek koşuluyla yasa koyucuya aittir.

Yasa koyucu, evlatlık ilişkisinin kaldırılmasıyla ilgili dava açma süresini düzenlerken hukuk devleti olmanın gereği olan adaletli, hakkaniyete uygun ve ölçülü olma ilkelerini de gözetmek durumundadır. Bu nedenle Devlet, sınırlamadan beklediği kamu yararı ile bireyin hak ve özgürlüklerinin koruması için gereken adil ve hassas dengeyi sağlamak ve buna göre düzenleme yapmak yükümlülüğündedir. Anayasa'da düzenlenen kişinin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkı ile Devlet'in herkesin maddi ve manevi varlığını geliştirmesi için gerekli şartları hazırlama görevi dikkate alındığında, evlat edinenin, evlatlığın, evlatlık işlemi ilgililerinin ve bu gibilerin evlat edinme işleminden doğan her türdeki haklardan yararlanmak gibi kişiliklerine bağlı temel haklarının bulunduğu ve bu haklarının korunması gerektiği açıktır.

İtiraz konusu kural ile evlatlık ilişkisinin kaldırılmasıyla ilgili dava hakkının, evlat edinme işleminin üzerinden beş yıl geçmekle düşeceği yolunda getirilen sınırlandırmanın, evlat edinmeyle ortaya çıkacak ihtilafların bir an önce ortadan kaldırılarak evlatlık ile evlat edinen arasındaki soy bağına korumaya, kişilerin sürekli olarak dava tehdidi altında kalmalarını önlemeye yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Yasa koyucu bir taraftan kişilerin soy bağına korunmasına ve uzun süre dava tehdidi altında bulundurulmalarının önlenmesine ilişkin gerekliliği gözetirken, diğer taraftan da hak arama özgürlüklerinin zarar görmemesi için gerekli önlemleri almak yükümlülüğündedir. Bunun için, takdir yetkisi kullanılarak belirlenecek sürenin ilgililer açısından makul, adil ve kabul edilebilir bir süre olarak belirlenmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

Kuralda öngörülen beş yıllık dava açma süresinin, küçük yaşta evlat edinilenlerin dava hakkını kullanmak için aranan yaşa gelinceye kadar sona erecek ya da kullanılamaz şekilde kısıllanması, diğer ilgililer yönünden ise bu süre içinde evlatlık ilişkisinin kaldırılması sebebinin varlığının öğrenilebilmesinin güçlük arz etmesi, sürenin hak düşürücü nitelikte olması ve geçirilmesinden sonra evlatlık ilişkisinin kaldırılmasıyla ilgili sebebin varlığına rağmen dava açma imkânının ortadan kalkması birlikte dikkate alındığında bu sürenin yetersiz, ölçüsüz ve kabul edilemez olduğu değerlendirilmektedir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın adaletli ve ölçülü olma ilkelerine, kişileri maddi ve manevi varlığını geliştirme ve hak arama hürriyetine ilişkin hükümlerine aykırıdır. İptali gerekir.

Üye

Mehmet ERTEN